

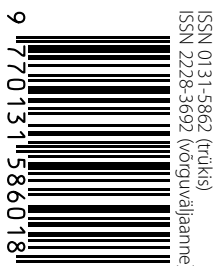
Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 4,90€ JAANUAR 1/2016

EESTI LOODUS

Nüüd 16 lk
paksem!

Ööpildistamine

Mees, kuhu sa lähed?
Jää sulab üha kiiremini
Teravmäed ja Vapramäe

ISSN 0131-5862 (trükkis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)

2 Toimetaja veerg

3 Sõnumid

10 Inimese evolutsioon: Miks mehed näevad pilti ja naised kuulevad sõnu?

Juhan Javoiš ja Lauri Palumets uurivad, kas on evolutsioonilist põhjendust meeste ja naiste tajude erinevustele

18 Jäänähtuste kestus jõgedel on üha lühenenud

Tiia Pedusaar, Tiina Nõges, Peeter Nõges ja Liidia Klaus tutvustavad meteoroloogiaobservatooriumi 150. sünnipäeva puhul jäätumise uurimise ajalugu ja nüüdisaega

22 Kätsi mõõtmisest operatiivhüdroloogiani

Tiia Pedusaar ja Aadi Ainla meenutavad veeurija igapäevaste töövahendite arengulugu

24 Geneetilised uuringud haruldaste taimeliikide kaitsel

Tatjana Oja, Ülle Reier, Silvia Pihu ja Ene Kook vaevad põhjusi, miks peaks hoidma ka pealtnäha väikseid ja seetõttu ebaolulisena tunduvaid taimepopulatsioone

29 Rahvusvahelise kesktalvise linnuloenduse 50. juubeliaasta

Leho Luigujõe

näitab veenvalt, et ka Nõukogude Eesti kuulus Euroopasse: linnu-uurijate seni kõige ulatuslikumas seireprogrammis on algusest peale osalenud ka Eesti

32 Kustkaudu kulgesid vanad teed? I

Valdo Praust kirjeldab meie teevõrgu kujunemist ning selle uurimise võimalusi

36 Kus on Piusa jõe algus?

Taavi Pae välitööde tulemusena selgub, et meie suurima languga jõe lähed võibki tõlgendada väga erinevalt

39 EL küsib: vastavad Veljo Runnel ja Ester Valdvee

40 Huvitav Eesti: Tori põrgu

Elen Rekand juhatab lugeja ammust ajast tuntud liivakivipaljandi juurde Pärnu jõe kaldal

42 Poster: Arne Ader; Eesti Looduse 2015. aasta fotovõistluse eriauhind

käitüva looma foto eest

44 Intervjuu: Putukate süstemaatikuks saadakse aastakümnetega.

Entomoloog Olavi Kurinat küsitlenud Toomas Kukk

50 Teravmäed: saarestik, kus kestab jääaeg

Timo Palo viib lugeja põhjamaiselt jäisesse piirkonda, kus paraku võib üldist Maa kliima soojenemist üha selgemini jälgida

54 Vapramägi – kolmetipuline mägi Elva jõe embuses

Gea Järvela soovib matkata kergesti leitaval ja läbitaval Tartumaa matkarajal

60 Üks Eesti paigake: Peedu Kerikmägi virgutab kujutlusvõimet

Juhani Püttsepp tutvustab üht muistse Eesti väikseimat linnust, mis on olnud ka tuntud pühapaik

62 Tööjuhend: Öine tähistaevas pakub teistmoodi pildistamiselaamusi

Martin Mark jagab õpetusi: mida öösel pildistades tähele panna ja millisteks katsumusteks valmistuda

68 Tiit Kändleri essee: Digiökoloogia paralleeluniversumid

70 Teaduse ajalugu: Kuidas teil läheb? Endel Varepi 100. sünniaastapäev

Ilmar Kask meenutab geograafia-professorit, kes on õpetanud mitut põlvkonda maateadlasi

72 Raamatud

73 In memoriam:

Agu Kongo, Vello Paatsi

74 Kroonika

78 Mikroskoop

79 Ristsõna

80 Ajalugu, sünnipäevad

24

40

44

50

Neljas aastaaeg: kaunis nagu ülejäänudki

Ilmast on räägitud ilmast ilma. Pealtnäha tunneme seda nagu oma viit sõrme. Ometi ei ole see nii: üllatume taas, kui ilm ei vasta ootustele või on harjumuspärasest hoopis teistsugune.

Nõnda kulus palju tähelepanu ka aastavahetusele eelnenud „talveloludele“. Veel jõulude ajal paistis olukord lume ootajatele lootusetu: soe ja vihmane nagu juunikuus! Metsast võis korjata kukeseeni, õied olid taas puhkenud, linnud laulsid ja päike säras soojalt. Katsu siis rõõmu tunda jõuludest, mis meile on seostunud lumivalge maa, jaheduse ja kargusega.

Sageli võis kuulda arvamust, et sellest talvest küll asja ei saa. Ent oli ka enesekindlaid, kes uskusid vanarahva tarkust: ega tali taeva jää. Ei jäänudki: Eestimaa sai uusaastaööks valgeks, veekogud jäätusid, maa tahenes. Peaaegu et üleöö. Kadus kartus, et meie neljas aastaaeg jääb hoopis vahele.

Kuigi on külma üle virisejaid ja talvepõlgureid, tuleb tõdeda: meie pikka pimedasse aega sobib lumevalge maa suurepäraselt. See on suisa hädavajalik: kottpime pole ka seal, kuhu asulate tulesära ei ulatu, saab kasutada otseteid üle jäätunud veekogude, metsas on lihtne teha raiet, ilma et järele jääks porirööpad jne. Pelgalt praktilisi vajadusi külmunud maa järele on palju.

Sama kindlalt nagu Eestil on neli aastaaega, ilmub ka Eesti Loodus. Astume meiegi lootusrikkalt uude aastasse, soovides pakkuda lugejatele mitmekesist artiklivalikut, sisukaid kirjutisi, lummavaid fotosid, põnevaid tähelepanekuid ja innustavaid elamusi Eesti loodusest. Alates jaanuarinumbri **st** kajastame suurel määral lugusid maa-

ilma loodusest ning avaldame reisi- kirju põnevate paikade kohta. Tõsisemate loodusartiklite kõrvale pakume rohkem lühisõnumeid ja lisandub veel mõni uus rubriik. Küllap märkate sedagi, et Eesti Loodus on olnud juba paar numbrit varasemast paksem, sedaviisi jätkame ka edaspidi.

Aasta esimese numbri avalugu on ehk pisut tavapäratu, kuid arvatavasti pakub samavõrra kõneainet kui ilm. Toimetaja Juhan Javois ja zooloog Lauri Palumets on võtnud ette mees- ja naissoo erinevused. Kellele on antud parem ruumiline võimekus ja kellele oskus nähtut edukamalt sõnadesse panna? Miks see on evolutsiooniliselt nii kujunenud? Kas see on halb või pigem hea? Või pole üldse vaja otsida paremaid ja halvemaid, vaid lihtsalt nentida: nõnda on loodus sättinud.

Mõistagi leidub ajakirjas ka talvisele pimedale ajale paslikke teemasid. Meteoroloogiaobservatooriumi mullu sügisel peetud 150 aasta juubeli puhul heidame valgust jõgede jäänähtustele ning nendega seotud muutustele. Artiklis Teravmägede liustikest kirjeldab Timo Palo jäist maailma, pimeduses pildistamise kohta leiab juhiseid Martin Margi fotoloost. Taliteedest võib lugeda Valdo Prausti kirjutisest, mis tutvustab ajaloolist teevõrku.

Sisukat aasta algust Eesti Looduse lugejatele!

Katri Palo

Foto: Timo Palo

EESTI LOODUS

67. aastakäik Nr 1, jaanuar 2016

Toimetuse address:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post toimetus@el.loodus.ee
faks 742 1143

Peatoimetaja **Toomas Kukkk**
742 1143, tomkukk@gmail.com

Toimetaja **Helen Külvik**
529 4033, helen.kylvik@gmail.com

Toimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juku@ut.ee

Toimetaja **Katre Palo**
521 8771, palo.katre@gmail.com

Sõnumitoimetaja **Toomas Juriado**
742 1143, toomas.juriado@el.loodus.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
742 1186, monika.salo@el.loodus.ee

Küljendamine **Raul Kask**
raul@ww.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri
Endla 3, Tallinn 10122

Vastutav väljaandja **Triinu Raigna**
triinu@loodusajakiri.ee

Tellimine ja info Triin Nõu
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Reklaamijuht **Helen Lehismets**
610 4106, reklaam@loodusajakiri.ee

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2016

Summaries of some articles can be found at our web site www.eestiloodus.ee

Trükitud trükikojas Printall

